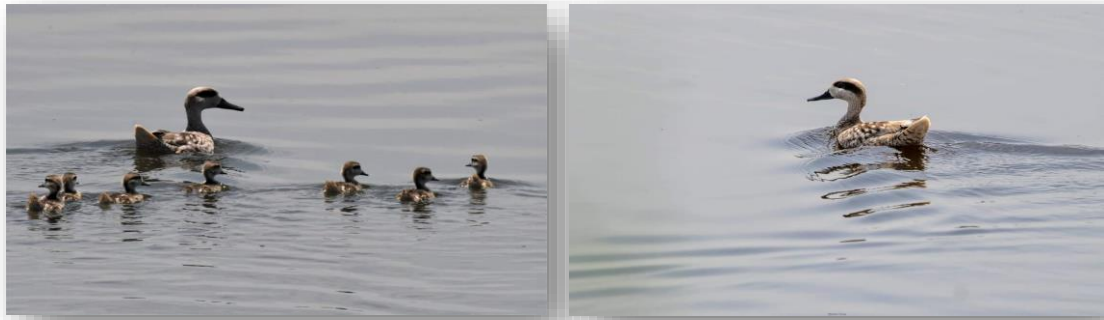

ברווז משוייש בישראל: סיכום עונת קינון 2021

אוגוסט 2021
יפעת ארצי

הברווז המשוייש, *Marmaronetta angustirostris* מוגדר עולמית כמין רגיש (Vulnerable) ובאזור כמין בסכנת הכחדה (Endangered)^{1,4} בשל פגיעה נרחבת בבתי הגידול הלחים באזור תפוצתו. מאז 2003 מבוצע מעקב מפורט אחר המין בעמק החולה בתקופת הקינון. עם התרחבות איזורי הקינון בישראל², התרחב הניטור לקבלת תמונה ארצית על היקף הקינון.

להלן תוצאות עונת קינון 2021 והשוואה לשנים קודמות.

תמונה 1: נקבה ואפרוחים במאגר גניגר. צילום: אלדד אמיר.

שיטות

ניטור יזום לאיתור קינון ברווזים משויישים בוצע בעמק החולה ובעמק יזרעאל (יורם מלכה, ניר אספיס, איתי שמשון ויפעת ארצי). בנוסף נכללו תצפיות אקראיות באיזורים אחרים, מתוך eBird.

אופן הניטור: בתחילת יוני בוצעה תצפית ראשונה בכל בתי הגידול הלחים להם פוטנציאל לקינון ברווזים משויישים, על מנת לאתר נוכחות בוגרים וכן משפחות מקדימות. תצפית שניה התקיימה בסוף יוני- תחילת יולי בכל האתרים בהם נצפו ברווזים משויישים בתצפית הראשונה, על מנת לתעד מספר משפחות, גודל דבוקות (brood), ומספר צעירים כולל. בשל בעיות גישה לחלק מהאתרים סביר שהנתונים בסיכום הם הערכת חסר.

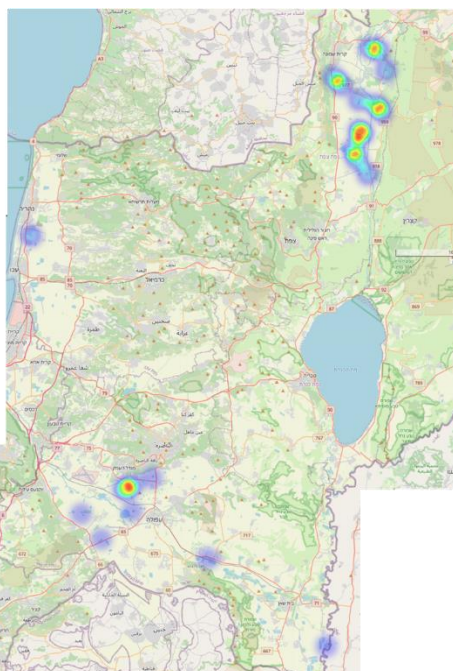
תוצאות

נוכחות ברווזים משויישים בוגרים תועדה בקיץ 2021 בכל עמקי הצפון (מפה 1).

השנה, לראשונה, נצפתה נוכחות בוגרים בקיץ (ללא קינון, עדיין) בעמק המעינות, בעמק חרוד, ובעמק חפר (בנוסף לעמק החולה, יזרעאל וזבולון). זוהי עדות להמשך תהליך התרחבות האוכלוסייה בישראל.

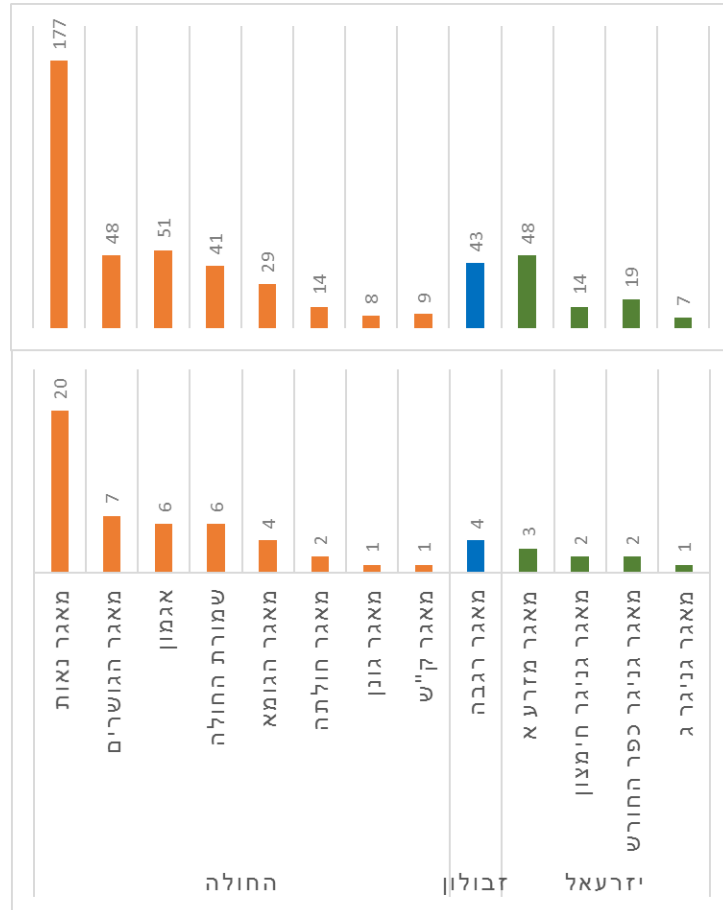
בבקעת נטופה לא בוצעה תצפית ואין מידע על נוכחות משויישים העונה.

מפה 1: נוכחות פרטים בוגרים בקיץ (מאי-אוגוסט) 2021. מתוך מאגר תצפיות רטי"ג

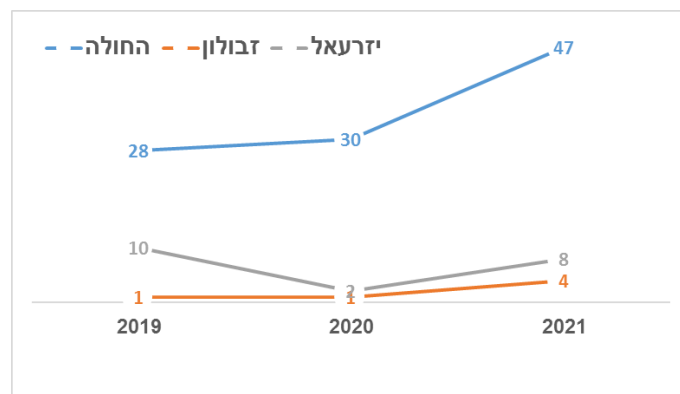
גודל אוכלוסייה מקננת

במסגרת ניטור זה נצפו בקיץ 2021 בישראל 59 משפחות משויישים, ולהם 508 אפרוחים, בשלושה עמקים: החולה, זבולון ויזרעאל (איור 1, טבלה 1 בנספח). עיקר הקינון חל בעמק החולה, עם 80% מהמשפחות ו-74% מהאפרוחים שנצפו בארץ.

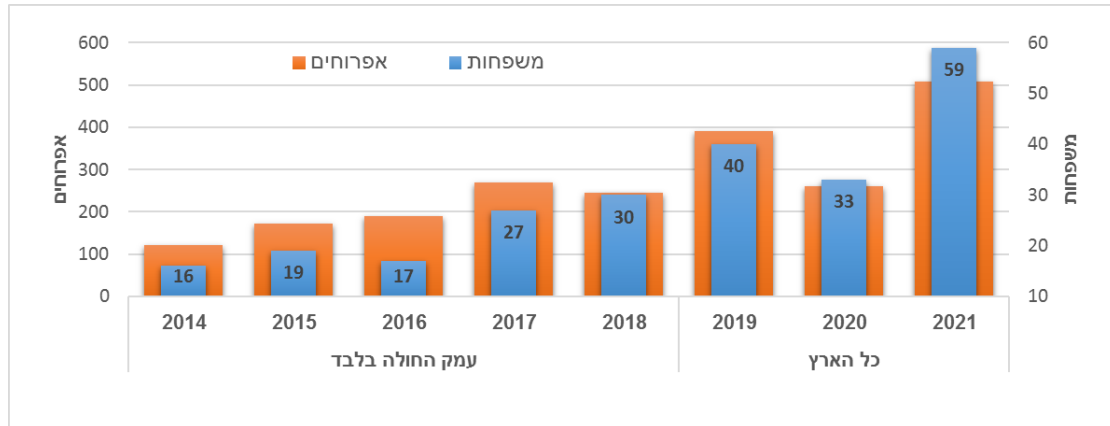

איור 1: מספר אפרוחים (גרין) עליון ומספר משפחות (גרין תחתון) שנצפו בכל גוף מים, עונת קינון 2021

היקף הקינון בארץ הוכפל יחסית לשנה קודמת (איור 2, 3). העלייה בהיקף הקינון התבטאה בעליה במספר משפחות המושפחות באתרים בהם היה ידוע קינון בשנים קודמות, וכן קינון באתרים חדשים (מאגרים בהם היתה נוכחות בוגרים בעבר אבל לא תועד קינון עד השנה).

איור 2: מספר משפחות בעמקים יזרעאל, זבולון והחולה, שנים 2019-2021

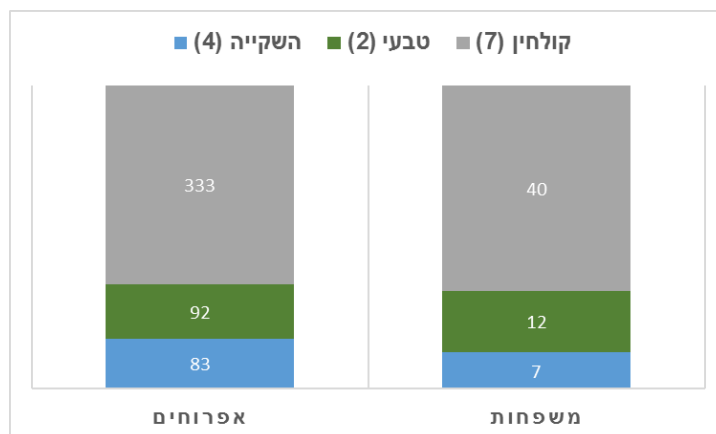
איור 3: קינון ברווז משוייש בישראל, שנים 2014-2021 (הערה: איסוף הנתונים עד 2018 כלל רק את עמק החולה).

בחירת בית הגידול

קינון ברווזים משויישים תועד בשלושה סוגים של בתי גידול: טבעיים (שמורת החולה, אגמון החולה), מאגרי קולחין מדופנים ביריעות פלסטיק, ומאגרי השקיה עם תשתית עפר.

בדומה לשנים קודמות, גם העונה קינון ברווז משוייש בישראל התבסס על בתי גידול מלאכותיים ובייחוד במאגרי קולחין, בהם קיננו 68% מהזוגות בישראל. נראה כי היצע המזון הוא הגורם המשפיע ביותר על עיתוי הקינון ובחירת בית הגידול⁶. תזונת האפרוחים מתבססת על חסרי חוליות קטנים במים (זחלי ימיושיים, סרטניים), אשר מצויים בשפע במאגרי קולחין. בנוסף, הגידור של מאגרי הקולחין מונע כניסת טורפים, יתרון נוסף לקינון משויישים במאגרי קולחין על פני שמורת החולה והאגמון.

קינון ברווזים משויישים חל בעיקר במאגרי קולחין אשר יש בתחומם צמחיית גדה המאפשרת מקום מסתור לקן, כמו מאגר נאות, בו נצפו 20 משפחות משויישים (תמונה 2 עליונה).

איור 4: מספר משפחות ואפרוחים שנצפו בעונת קינון 2021 בסוגים שונים של גופי מים: מאגרי השקיה, מאגרי טבעיים ומאגרי קולחין (המספר ליד סוג גוף המים מציין בכמה אתרים שונים חל קינון)

במאגר הגומא הוקמו השנה פאנלים סולריים קרקעיים (על הסוללות) ופאנלים צפים (תמונה 2). במאגר זה הושארה בריכת צד לטובת קינון המשויישים. לפני ההקמה בוצע תיאום עם היזם, לצורך הבטחת המשך הקינון של ברווזים משויישים במאגר: שמירה על צמחייה למרגלות המאגר, ושמירה על נתיב מקשר, ללא כיסוי פאנלים, שיאפשר צעידת האפרוחים מאיזור הקינון (בבריכת הצד המוקפת צמחייה) אל מי המאגר.

במאגר זה קיננו השנה 4 זוגות, ונראה כי הפאנלים על הדפנות במאגר לא הפריעו למהלך הקינון, ואלו הצפים לא פגעו בשהיית הברווזים במאגר.

תמונה 2 : למעלה- בריכת חימצון מכוסה צמחייה במאגר נאות; למטה- משפחות ברווז משוייש במאגר הגומא, בו הותקנו פאנלים סולריים צפים.

ספרות מצוטטת

1. אלון, ד., ומירוז, א. (2002). הספר האדום של החולייתנים בישראל, פרק העופות (עורכים: פרבולוצקי א. ודולב, ע.). הוצאת רשות הטבע והגנים והחברה להגנת הטבע.
2. יואב פרלמן (2013). ברווזים נדירים דוגרים בישראל - סיכום ניטור קיץ 2013. פרסום של רשות הטבע והגנים והחברה להגנת הטבע.
3. אורון, ט., וגייסיס, ג. (2005). סיכום סקר ברווזים משויישים בעמק החולה 2003-2004. העזנייה 3 : 37-46
4. מרוז א, וין ג, לבינגר ז, שטייניץ ע, הצופה א, חביב א, פרלמן י, אלון ד, לידר נ. (2017). הספר האדום של העופות בישראל. החברה להגנת הטבע ורשות הטבע והגנים. נגיש מ: <https://aves.redlist.parks.org.il>
5. קינון ברווז משוייש בישראל: סיכום עונת 2020. יפעת ארצי, פרסום פנימי, רט"ג.

6. Green, A. J. 2000. The habitat requirements of the Marbled Teal (*Marmaronetta angustirostris*), Ménétr., a review. In: Comín, F. A.; Herrera, J. A.; Ramírez, J. (ed.), *Limnology and aquatic birds: monitoring, modelling and management*, pp. 147-163. Universidad Autónoma del Yucatán, Mérida.

נספח

טבלה 1: קינון ברווז משוייש בעונת 2021

צופה	תשתית	סוג גוף מים	אפרוחים	משפחות	
			377	47	החולה
					אגמון
ניר אספס	טבעית	טבעי	51	6	מאגר גונן
יפעת ארצי	פלסטיק	קולחין	8	1	מאגר הגומא
יפעת ארצי	פלסטיק	קולחין	29	4	מאגר הגושרים
יפעת ארצי	פלסטיק	קולחין	48	7	מאגר חולתה
יפעת ארצי	פלסטיק	קולחין	14	2	מאגר נאות
יפעת ארצי	פלסטיק	קולחין	177	20	מאגר ק"ש
ירון רזיאל	עפר	השקייה	9	1	שמורת החולה
יורם מלכה	טבעית	טבעי	41	6	
			43	4	זבולון
איתי שמשון	פלסטיק	קולחין	43	4	מאגר רגבה
			88	8	יזרעאל
יפעת ארצי	עפר	השקייה	7	1	מאגר גניגר ג
יפעת ארצי	פלסטיק	קולחין	14	2	מאגר גניגר חימצון
יפעת ארצי	עפר	השקייה	19	2	מאגר גניגר כפר החורש
יפעת ארצי	עפר	השקייה	48	3	מאגר מזרע א
			508	59	סכום כולל